

DELO

Delo - Tor, 02.10.2001

Kultura

Zapori smo ljudje

Tor 02.10.2001

fotografska razstava **Goran Bertok: Zapori Ljubljanski grad**, Kazamati 26. 9. do 4. 10. 2001

Fotograf Goran Bertok (1963) je star znanec bolečine, predvsem tiste nasladne. Poznamo ga po izčiščenih črno-belih fotografijah, polnih globokih senc, na katerih šibki izvori svetlobe osvetljujejo temačnejšo, navadno zamolčano plat človeškega bivanja. Bolj ali manj gole gmote teles, katerih dokumentirana razbolenost je tako človeška, prečloveška, da marsikaterega gledalca navdaja z nelagodjem ali s skušnjavo, da bi nanje gledal zgolj kot na estetske objekte, pripovedujejo zgodbe, ki jim je le malokdo pripravljen prisluhniti.

Razstava *Zapori* kaže, da se je avtor s področja »zasebne obrobnosti« napotil na področje družbene, s področja, ki zadeva dokaj ozke skupine, na tisto, ki je znano vsem. V obeh primerih je »obrobnost« zgolj način za načenjanje »centralnih« vprašanj, zgodbe posameznikov ali določenih skupin, pa zgodbe o vsem občestvu. Razstava je zvesta svojemu naslovu, vendar še zdaleč ne gre za reportažne fotografije iz slovenskih zaporov. Avtor se je namreč osredotočil na izbrane skupine motivov in osebkov, ki jih je fotografiral v svoji značilni maniri. Na eni strani imamo tako vse tisto, kar definira zapor v fizičnem smislu (zid s zašiljenimi kovinskimi palicami, dobro zaprta železna vrata, ključavnice in kukala na njih, prostori za osamitev, asketske bivalne razmere in seveda – rešetke, rešetke, rešetke), na drugi pa njegove prebivalce, a ne kar vseh povprek, temveč tiste – mišičaste in tetovirane –, ki ustrezajo avtorjevimi hotenjem. Ne gre torej za prikaz realnosti domačih zaporov, marveč za zapor kot metaforo družbene represije, zatiranja drugačnosti. Ob tem se samodejno spomnimo na tozadevne zapise de Sada, Artauda in Foucaulta, a zdi se, da bi se bilo napačno ozirati le v to smer. Ujete človeške zveri iz *Zaporov* so namreč še vedno tudi posamezniki, ki v specifičnem, s strani avtorja diskretno estetiziranem okolju »zavodov za prestajanje kazni« sicer delujejo, kot da so iz nekega vzporednega sveta, so pa morda še včeraj živeli med nami in jutri ali pojutrišnjem bodo spet.

Bertok je za prizorišče svojih razstav že nekajkrat izbral negalerijske prostore, ki so jih vsebinsko nadgradili, in tudi tokrat se je odločil tako. Odločitev za Kazamate, nekdanje ječe na ljubljanskem gradu, je vsekakor dobra in več kot pomenljiva. Razstavo, nastalo v zaporih, je postavil v zapore, kar je tako, kot da zaporov, »prostorov obrobnosti«, sploh ne bi zapustila. Po drugi strani fotografije – v skladu z vsebino uokvirjene v rahlo porjavele železne okvirje – ne visijo v kakšnem sodobnem, ampak v davnem zaporu, spričo starosti, mogočnosti in grobega videza nekakšni metafori »ideje zapora«.

Ker je bila razstava namenjena postavitvi v prav tem specifičnem prostoru, pa se zdi, da avtor njegovih danosti ni najbolje izkoristil. Vseh sedemnajst fotografij namreč visi le na eni vzdolžni steni, medtem ko druga sameva prazna, hkrati pa so fotografije običajnih, torej manjših formatov. Zdi se, da bi bilo mogoče s povečanjem formatov fotografij in z njihovo razporeditvijo na obe vzdolžni steni razstavo prostorsko optimalneje zaokrožiti in prostor še močneje prežeti z njenim duhom. Dokaj majhne fotografije, zaprte v razsežno kamnito ladjo, delujejo kot nekakšni zapuščeni pastorki ali pozabljeni jetniki, ki gledalca kličejo, da jim pristopi in pokuka v njihov svet, kar pa je tudi povsem v skladu s sporočilom razstave in morda, kdo ve, celo avtorjev namen.

Vladimir P. Štefanec